

PODVOVNÍCI

»...takovou že ránu sklenicí? A u Fiakra?«

»Ano u Fiakra.«

»Nebylo to v Malé Štupartské?«

»Tam. Jak jsem neměl na něco vztek, tak jsem nenapsal do novin ani řádku. A věřte že někdy nebylo ani o čem psát, a tak jsem si incidenty musel vyrábět sám. V Baby Pigalo jsem dal sám facku, jen aby byl článkuček. Já, který neublížil ani kuřeti! V Orientu jsem se zase opil s nevěstkou, jen abych dostal peníze za reportáž z noční Prahy. Jmenovalo se to Tragédie s ženou alkoholičkou. Co jsem dostal v Bal Negre za článek Pražské nevěstince, to vám ani nebudu popisovat. Ale teď si vzpomínám, jednou vejdu do Tunelu...«

»Nebyl ten Tunel v Týnu?«

»Ano, v Týnu.«

»Ó, tam jsem já měl obrovský úspěch. Tam jsem zpíval Dostaveníčko z Johanna Strausse, tenkrát jsem ještě měl lahodně zbarvený tenor...«

»To vám gratuluji, ale já neměl článek do novin a v Tunelu už zavírali. Seděl tam jen takový vousáč, jdu k němu a povídám: Pane, vy vypadáte jako Jezuskind! A než jsem se nadál, dostal jsem facku jako Brno a ten vousáč křičel: Vy usráně, víte vy, kdo já jsem? Já jsem předseda českých anarchistů a jmenuji se Vrba. V jako vermut, R jako rum, B jako borovička a A jako alaš! Zavolal jsem policii a už jsem měl článek Anarchista ztloukl novináře ve známém nočním podniku. Jaká byla vaše nejmilejší role?«

»Moje gala představení byla růže ze Stambulu. To se muselo vidět, jak jsem nakonec stál v uniformě modré jak nebe v harému, jak jsem rozhazoval růže a zpíval... Stambulská růže, ty jediná, povždy jsi Šeherezáda má! Ale co z toho? Raději vypravujte, jak jste neměl článek do novin.«

»Vás to baví?«

»A jak! Trochu znám ten polosvět. To víte, jako operetní zpěvák musel jsem reprezentovat českou operetu. A já pro českou operetu něco znamenal!«

»Když vás to tedy baví. Je dnou jsem dostal avízo, abych se přestrojil, že bude razie na Krejcárku, tam že se má provozovat parádní hazard. Já neměl článek, tak jsem se radoval. Přestrojil jsem se za vandráka a na Krejcárku jsem vyvaloval oči. Hrál se tam na vozejku, za soumraku, několik svíček, a žebráci sázeli hlavně věci, co vyžebřali přes den, zloději a lupiči sázeli skvosty. Bankéř to napřed odhadl a vyplatil peníze. Abych nebyl nápadný, vytáhl jsem z pytle svoje botky a vsadil je na žaludovou devítku.«

»Na mrtvého ptáka«

»Ano, ale prohrál jsem. Tak jsem vytáhl z pytle svoje sako, bankéř mi za něj vyplatil třicet pět korun, ale i ty jsem prohrál. Abych to dostal zpátky, vsadil jsem hodinky na zelenou devítku.«

»Na kozu s motejlem.«

»Tak. Ale prohrál jsem zas a trnul jsem, aby nezačala razie, abych alespoň něco dostal domů. A vtom začalo hvízdání, bankéř smetl svíčky, byla už tma, a když policie zatáhla, vybrala jen samé zlodějíčky a žebráky. Bankéř a jeho lidi byli pryč a věci taky. Ten detektiv, co mě dal typ, říkal: ‚To bude článkuček, co?‘ Ale co jsem mohl říct? Jel jsem domů poslední tramvaj v ponožkách, doma jsem hned sedl a napsal jsem Monte Carlo pražského podsvětí. Vám ale, příteli, musel slušet frak, co?«

»To ano. Ó, já byl vždycky dobře ekvipován, já míval dva fraky, trojí uniformu. Careviče, Bola, Vilju. Loni jsem to všecko vyměnil za dříví a uhlí...«

»Příteli, nemám zazvonit na sestřičku?«

»Ne, všecko, jenom to ne! Teď si vzpomíná, ano, Čardášová princezna, to byla moje úloha. Taky jsem se oženil, zrovna tak jako Boni. Když bylo po válce maso na lístky, jedna nóbl dáma mi nabídla šedesát deka lístků a já pod dojmem těch šedesáti deka masa jsem se před

společností zavázal na papírovém ubrousku, že si dámu vezmu. A taky jsem si ji vzal... Tisíc andělíčků v ráji... mám tě rád...«

»Ne, nezpívejte. Zazpíváte mi to až pak, až budete zase zdrav.«

»To mi jen zaskočilo... vypravujte mi něco o kartách... prosím...«

»Když se vybírala herna u Picků, byl jsem při tom a napsal jsem otřásající článek Herna prokletých milionů. Hezky jsem začal, že od Picků vedly pouze tři cesty. První na Wilsonovo nádraží, druhá na Pankrác a ta třetí na Olšany. A pak jsem šťastně vypočítal, že za těch dvacet let, co se hrál u Picků hazard, se tam celkem obrátily dvě miliardy korun a že za tu sumu bychom měli skoro ještě jednu Maginotovu linii. Víte, teď, když tady tak ležím, teprve teď si uvědomuji, že jsem bral novinářství jako umění, že jsem na ně spíš doplácel. Jednou jdu kolem Zeleného stromu...«

»Na Žižkově nebo v Košířicích?«

»Na Žižkově. A tam v průjezdu, koukám nový patent. Skládací stoleček a na desce přilepené boží požehnání. Že jsem byl novinář, chtěl jsem vědět, co to bude dělat. Tak jsem si vsadil pětikorunu a vyhrál jsem hlavní výhru«

»Haupttrefu...«

»Tak. A pak jsem ještě vyhrál, ale potom jsem všechno prohrál. I snubní prsten jsem vsadil, a ten jsem taky prohrál. Osud nade mnou ohrnul nos.

»To muselo být krásné...«

»Ani bych neřekl. Ostatně to je otázka pohledu. Ale já hrál dál i o svoji lidskou důstojnost. Povídám bankéři? ‚Pane, dejte mi aspoň na tramvaj!‘ A on odpověděl jako opravdový Osud: ‚Jo, dneska se štígro nedává‘. Tak jsem šel domů pěšky a hned jsem napsal takový flot článek: ‚Upíři velkoměsta rozhodují o osudu poctivých lid. Sám šéfredaktor mi poklepal na rameno a řekl: ‚Napsal jste to tak, jako byste to skoro sám prožil. A tak to má být.‘«

»Ale to nebylo od vás hezké, že jste byl tak mstivý. To já kolikrát jsem taky tak šel, všechno jsem prohrál, všechno. Já hrával až o kravatu a o perka... a šel jsem domů pěšky a v hrůze, ale nikomu ani muk. Přeci jsem vyzýval a pokoušel Osud!«

»Vám se chce spát, ne?«

»Ne... to já si jen tak odkašlávám... hovím si a potom... já teď mám tak rád lidský hlas...«

»To se tak potíte? Nechcete se napít? Já zazvoním na sestřičku.«

»Jen to ne! Myslíla by si bůhvíco... raději mi vypravujte o novinách, třeba něco smutného...«

»Smutného? V novinách je skoro všechno smutné, když je děláte. V Brně jsem taky byl. Policie tam zatáhla v Lužánkách. Na Kolišti. Sehnala ty prostitutky do jednoho podniku v Nové ulici...«

»Neříkalo se tam ve Flédynce?«

»Vy znáte i Brno...«

»Jak bych neznal. Já jsem tam začínal svoji slavnou kariéru. Víte, co to bylo za nádheru a dar lidem, když jsem přišel ve Veselé vdově na jeviště ve fraku, v pláštěnce s bílou hedvábnou vložkou? Takhle udělám rukou v rukavičce a už zpívám... Já půjdu k Maximu, kde hojnost je šprýmů...«

»Krásně, překrásný hlas máte, ale napijte se... docela málo... tak... to ten kašel zažene.«

»Děkuji... a co jste viděl ve Flédynce?«

»Policejní inspektor kontroloval knížky. Já jsem napsal potom takovou reportáž... Povídá ten inspektor: ‚Tak, Mařo, co je to s tebe?‘ A ona řekla: ‚Co to je se mnó? Dneska je štrajfuňk a já mám z teho fědry‘. ‚Jaký fědry?‘ ‚Podíváte se, pořád mně posílají šupem do Sokolnic, a tak jsem si uvázala na krk jednoho imgrýna a on mě furt šmétral, že je z Brna, ale on byl z Boskovic, a jestli mě dneska zhaftnó, šupčím si to do Boskovic, a tam mě nikdo

nezná. A policejní inspektor jí knížku vrátil, byl to dobrák, spal jsem pak u něho a on si až do rána četl přes brejle v bibli. Když jsem se probudil, udělal nade mnou veliký kříž.«

»Že si to tak pamatujete?«

»Příteli, když něco napíšete, tak si to pamatujete až do smrti. Ovšem pod dojmem chvíle.«

»A já teďka myslím...«

»Nesedejte si... příteli...«

»Ne... já teďka vím, že moje nejslavnější představení byl Poslední valčík od Oskara Strausse... Copak já jsem za to mohl, že se do mě, do gardového poručíka, zamilovala princezna?«

»Sedněte si, nechodte z postele.«

»Copak já jsem za to mohl? Že jen já jsem zpíval na plese Láska je pouhý sen? To já dneska vím, že s ní měl tančit velitel pluku, ale když ona si vyvolila mě... a potom, před celým plukem, představte si tu hanbu... velitel mi strhal epolety, zlomil šavli...«

»Lehněte si příteli, zazvoním na sestřičku.«

»To ne... to ne... A já jsem plakal i na jevišti, že jsem se musel rozloučit s princeznou. Hudba tiše hrála poslední valčík... krajina mizí, vláček docela malinký se objevuje v zatáčce na kopci, a konec... já pro valčík musel prchnout do ciziny, pro valčík...«

»Přikrejte se, jste zpocený.«

»Já?... Ach ano, ale co vy jste napsal naposled?«

»Já že jsem neměl na konec už ani na nikoho vztek, tak jsem nedovedl ani psát. Naposled jsem se koupal u Brandejsa a tam se slunila dívka. Jel na koni dragoun a ta slečna povídá, zdali by ji naučil jezdit na koni? Tak dragoun jí pomohl do sedla, ale kůň se splašil, letěl loukou a dívce praskly plavky, svezly se jí s těla a tak v pravé poledne lítala nahatá na brandejském náměstí a nakonec kůň vjel i s tou dívkou do kasáren, kde zrovna byla mináž. Já jsem to hezky nadepsal, Lady Godiva v Brandejse, ale zakončil jsem to hloupě, že je třeba zakročit proti slunícím se dívkám, proti málo držícím plavkám a proti splašeným koním. Ten večer jsem byl v biografu, hráli s Annou Mae Westovou Já nejsem anděl. A viděl jsem najednou, že ani já, ani nikdo jiný, žádný z nás není anděl. Tak načpak chytat lidi za slovíčka, za skutky a pak křičet v novinách do světa, jak je lidstvo zvlčilý? Tak jsem otevřel okno a jako ten policejní inspektor nad prostitutkami v Brně jsem udělal nade vším kříž... Vy ale už spíte, příteli, nemám opravdu zavolat sestřičku?«

»Ne... ne... já jen usínám Jen hovořte... já mám tolik rád lidský hlas...«

Za několik dní, když holič holil nebožtíky, posteskl si mu zřízenec umrlčí komory:
»Sakra, že mě pořád tadyhle bolí?«

»Kde?« odložil holič břitvu a zbystřel »Snad ne tadyhle? Oh, tak to nic nebude, to bude typický ústřel, lumbágo.«

»To mi tak ještě scházelo!« narovnal se zřízenec v kříži.

»Ovšem,« posunul si učeně brejličky holič »nevystřeluje vám ta bolest od zad ke kolenům?«

Kladl důraz na tuhle otázku.

»Ne,« řekl zřízenec. »Sedí mi to na kříži, jako by mi tam zarazil kramli!«

»To je dobře, to je, človíčku, právě dobře!« liboval si holič a mnul si ruce. »Je to docela obyčejný houser. Lumbágo! To se vyroní docela maličká kapička krve do svalu. Nahoře vám dají injekci nebo masť a budete za pět dní chlapák! Chlapák!«

Radoval se a pokračoval v holení mrtvol. Když skončil, omyl si ruce a díval se na svoje dílo.

»Dali hoši práci.... Jemná plet' a tvrdý vousy. Ale že v tý trojce to tak rychle deceduje?«

»Ten pokoj je taky od toho,« utřel si zřízenec nos. »Ve dvou se top přece jenom líp zhebne. Ale oba dva – pánbůh jim dej věčný nebe, jestli nějaký je – voba byli numera. Jak tenhle,« zaťukal na jedno víko rakve, »tak tenhle,«a zaťukal na druhé.

»Tenhle se zapsal, že prej je sólista operety, ale když správce telefonoval na svaz, jestli někdo přijde na pohřeb, tak řekli, že žádný takovej sólista nebyl. Že byl nějaký toho jména, ale zpíval je ve sboru. Vidíte, a přeci po něm zůstalo album fotografií, samý hlavní úlohy... asi se ustrojil do uniforem a fraků a dával se fotografovat. Dal jsem mu to album do rakve. Může mu to někdo mít za zlý?«

»A to já zase ano!« zdvihl si brejle holič. »Na to já jsem prevít. Totiž! Kampak by lidstvo došlo, he?«

»I jděte! Já když se tak kolem sebe dívám, tak vidím skoro samý lidi, kteří si pletou to čím by chtěli bejt, s tím, čím jsou,« řekl zřízenec.

Holič si rovnal do kufříku britvy a nůžky »To je možné,« odpověděl, »ale lidská společnost se musí bránit. To by se potom totiž už vůbec nerozlišovalo a nebyla by zásluha... A co ten druhý?« Kývl bradou k rakvi.

»To samý v modrým. Ze Svazu novinářů řekli, že člověk toho jména sice do novin poslal, ale jen samý hmátky a zlámaný nohy. Ale pod hlavou měl album plný vystříhaných velikých článků. Tak vtipných, že jsem si to vzal na památku domů...«

»Pozor!« zdvihl holič učeně prst. »Křční tuberkulóza je nakažlivá! Ale tak já jsem vlastně holil dneska dva podvodníky!«

»Podvodníky!« opakoval holič a přibouchl dveře umrlčí komory.

Pak rozepjatý kráčel v bílém vlajícím plášti chodbou nemocnice. U okna uviděl mladíka s nataženou nohou a berlou. Nikdo na chodbu nešel a tak holič přistoupila dotkl se kolena v sádře.

»Fraktura patelae?« optal se.

»Ano, pane doktore, na motorce.«

»Jen sed'te, sed'te. Už se to lepší, že? Jdete k převazu?«

»Ano, pane doktore.«

»No, hlavně zdali jsou šlachy v pořádku. Máte oteklou nohu?«

»Už ne, pane doktore...«

»Ale to je výborné! Jen jděte nahoru, čekají vás tam...« třepal ručkou holič, a jak uháněl s kufříčkem chodbou nemocnice, zaslechl ještě, jak mladík za ním volá: »Děkuji, pane doktore!«

HRABAL, Bohumil. *Perlička na dně*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1963. Podvodníci. s. 79 - 86.

Štrajfunk (brněnské nářečí) – prohlídka, „štára“; *Fédry* (brněnské nářečí) – strach; *zhaftnout* (brněnské nářečí) – zatknout; *imrgrýn* (brněnské nářečí) – zřejmě chlapík; *šmétrovat* (brněnské nářečí) – zřejmě nalhat; *Kramle* – tesařská skoba; *Hmátky* – drobné krádeže; *Decimovat* – početně zmenšovat; *Lumbago* – lidově ústřel, houser; *Patellae* – součást kolenního kloubu

1. Kde se děj odehrává?
2. Jaké postavy vystupují v první části ukázky?
3. Jsou to úspěšní lidé?
4. Jaké postavy vystupují v druhé části povídky?
5. Jaký názor holič zastává?
6. Jak je oblečen?
7. Jakou roli po skončení své práce zaujme?
8. Proč se povídka jmenuje Podvodníci?
9. Podvádějí úplně, nebo jen zveličují svou úlohu? Proč?
10. Popiš jazyk ukázky první/druhé části. Je spisovný?
11. Slovo decedovat v češtině neexistuje (ve slovenštině znamená rozhodovat), v jakém smyslu je zde užito?
12. Na čem je text vystavěn? Jak se jinak nazývá rozhovor? Najdi v první/druhé části textu věty uvozovací.

Řešení:

1. V nemocnici, na pokoji č. 3 a v přípravně nebožtíků
2. Operní zpěvák a novinář, postavy nemají jména
3. Velice úspěšní – dle svého vyprávění (v reálu zpěvák ve sboru a nevýznamný přispěvovatel do novin)
4. Holič nebožtíků a nemocniční zřízenec, opět nemají jména
5. Lhát a podvádět se nemá
6. Do bílého pláště
7. Hraje si na lékaře
8. Postavy jsou na první pohled slavní a důležití lidé, ale ve skutečnosti jimi nejsou
9. Nadsazují svou úlohu, dělají se důležitějšími, než jsou, nelžou úplně. Aby vypadali zajímavější.
10. V první části ukázky hovoří postavy převážně spisovnou češtinou, jen občas zazní obecná čeština. Jde zde o charakteristiku postav, jazyk má vyjadřovat jejich postavení, vzdělání, kultivovanost. V druhé části hovoří postavy nespisovně, opět zde jazyk vystihuje vzdělání a postavení mluvčích.
11. Měl na mysli decimovat – redukovat počet, užitím cizích slov se snaží dokázat úroveň, ale ve skutečnosti ho neumí použít správně.
12. Text je postaven na dialogu, v první části ukázky není jedna jediná uvozovací věta, jen přímá řeč, v druhé části už několik uvozovacích vět najdeme.